

CSÍKI SZABOLCS

„Morzsák” a medgyesi ferences kolostor két
világháború közötti történetéből

A ferencesek a hagyomány szerint az obszerváns ferencesek Medgyesre 1444-ben telepedtek le. A jelenlegi templom tornyát 1485-ben már említik a források, sőt 1507-ben egy emeletes kolostorról is tudnak, melyben 28 szerzetesi cella és egy nagyméretű refektórium kapott helyet. A templom és a kolostor megépülése után, 1535-ben harmincöt szerzetes élt a zárda falai között, számuk 1544-re tizennégyre csökkent. Már a korai időszakában a városi polgárok egyik kedvelt temetkezési helyének számított. Azonban nemcsak ők temetkeztek ide, hanem a környékbeli személyek is.¹

A reformáció idején a szerzeteseket elűzték a városból. A templom egy ideig üresen állt, később a 17. század folyamán kórházként működött.²

A 18. században a Habsburg korszakban a hatalom támogatásával, különösen Hugo Damian de Virmond császári parancsnok segítségével 1721-ben sikerült a ferenceseknek a templomot és a kolostort visszaadni.³ A nagyon elhanyagolt, igen romos ál-

¹ Csak érdekességként, a medgyesiek minden tiltakozás ellenére, itt temették el a mohácsi vész igencsak furcsa politikailag elég labilis kalandorát, Alois Grittit.

² Vö. *Medgyes, Egykori ferences templom*, megjelent a Transsylvania Nostra Alapítvány és a Kriterion Könyvkiadó gondozásában, (szerk. Kovács Zsolt), Kolozsvár 2013, 2–3.

³ AVRAM Alexandru: *Topografia monumentelor din Transilvania. Municipiul Mediaș*. Sibiu 2006, 27.

lapotban lévő kolostor és templom átépítésére került sor az erdélyi nemesek bőkezűségének és az osztrák császári tisztek nagylelkűségének köszönhetően. Ezt követően az 1740-es években Haller János kormányzónak és feleségének, Daniel Zsófiának támogatásával a templomhajó és a déli mellékkápolna felújítását végezték el.⁴ A medgyesi ferences templom építésében és átalakításában nagy szerepet játszott Sztoyka Zsigmond Antal, a gyulafehérvári Papnevelde alapító püspök, aki súlyos betegsége idején a medgyesi piarista rendházba vonult vissza. Sztoyka püspök támogatásával 1764-ben építik újjá a nyugati (bejárati) templomkaput. Majd egy évvel később a nyugdíjba vonult Sztoyka püspök a torony alatt oratóriumot képez ki, és több liturgikus tárgyat adományoz. A templom és kolostor együttes a 19–20. században is többször jelentősebb renováláson ment keresztül.⁵

Medgyesen a ferences szerzetesek nemcsak missziós és lelkipásztori jellegű munkát, hanem kultúrmunkát is felvállaltak, többek között a szászöldi szórványvidék iskola-programjának kiépítését és vezetését. Ebbéli törekvésük 1895-re datálható. Medgyesen tudomásunk van egy magyar polgári iskoláról és egy tervbe vett ferences iskola létesítéséről.⁶ A terv hamarosan valóság lesz, 1909-ben sikerült a zárdában néhány termet iskolai

⁴ A kápolnát a Haller család temetkezési helyének szánták. Ezekben az években az erdélyi kormányzó és felesége több erdélyi templom építését és felújítását támogatta, ilyen: a marosvásárhelyi jezsuiták temploma, de a kolozsvári, dévai, szászvárosi, nagyszebeni és a brassói ferences templomok építése is. Haller kormányzó kiemelt figyelmet szentelt a medgyesi ferences templomnak, mivel egyik legfontosabb birtokközpontjának számító szomszédos Darlacon a magánkápolnájukat is a ferencesek látták el. Ma ennek a történelmi múltnak nyoma sincs. A helyiek már nem is tudnak a kormányzó birtokáról, bár a jelenlegi Polgármesteri Hivatal a Haller kúriában működik.

⁵ Vö. *Medgyes, Egykori ferences templom*, (szerk. Kovács Zsolt), Kolozsvár 2013., 10–11.

⁶ *Historia domus* (a továbbiakban: HD), Medgyes, 1843–1948.

célokra kialakítani a korabeli oktatási kívánalmaknak megfelelően. Az év elején püspöklátogatásnak is örvendenek a ferencesek, Gróf Mailáth G. Károly erdélyi püspök elismerően méltatja pedagógiai tevékenységüket.⁷ A jelenlegi fungens kápolna – sekrestyeként – ekkor kapja meg igényes bútorokkal ellátva a mai berendezését. Az 1910. esztendő nemcsak a sikerek éve, hanem egy szomorú évzárás is, hiszen a ház szeretett „nagyja”, László Polikárp főatyá befejezi földi életét (†1910). Medgyes mint provinciális székhely ezt az esztendőt az árvaság tudatában fejezi be. A *Historia domus* is megemlékezik a főatyról: „Hogy ki volt Ő? Arról a kedves olvasó meggyőződhetik, ha ezt a *Historia domus* végig lapozza. Ő volt az, aki a provinciát megmentette, felvirágoztatta illetőleg virágoztatásnak indította. Utolsó óhaja, utolsó kívánsága is az volt, hogy mindannyian szeressük a mi édesanyánkat, a provinciát. (...) A rend életében lezajlott nagy időknek nagy embere volt. (...) Népszerű ember lett anélkül, hogy a népszerűséget kereste volna.”⁸

A kimagasló személyiség, László Polikárp főatyá halála után P. Kóry Ottó veszi át a medgyesi rendház irányítását. A medgyesi kolostor a mai teljes formáját az ő idejében nyeri el. Kóry Ottó atya a kolostor épületet teljesen bezárt udvarrá építi át azáltal, hogy „a quadrátban a gépházzal folytatólagosan egy új szárnyat

⁷ „Kegyelmes urunk a püspök ez évben meglátogatta zárdánkat és itt kiosztotta a bérmálás szentségét. Saját fogatán érkezett Kiskapusról. Fényes kíséret fogadta már a város határán. Itt üdvözölte Őméltóságát a város polgárainak nevében a városunk derék és tevékeny polgármestere: Theil Frigyes. A város végén a főgondok Kein Adolf dr. úr fogadta a magas vendéget, ahol egy díszkapu volt felállítva. A város utcái fel voltak lobogózva és az ablakok virágokkal feldíszítve. A Zeches végén a templomnál a magyar katolikus tömeg fogadta a kegyelmes atyát.” Vö: HD, évszám: 1909–1910.

⁸ Vö. HD, évszám: 1909–1910.

épített fel”.⁹ A Medgyesen elhunyt P. László Polikárp főatya emlékére síremléket állíttat.¹⁰

A következő esztendő igencsak sok változást hozott a rend és a medgyesi közösség életében, hiszen 1911-ben Csíszér Elek lett a provinciális.¹¹ Az elmúlt század egyik nagy megvalósítása részben a templomkifestés, a szentély és a Haller féle kápolna ablakainak elkészítése egy csehországi szakember irányításával valósult meg.¹² Hogy a templom igazán igényes liturgikus térre formálódott, fr. Györgyi Feliciánnak köszönhető, aki „nemes ambícióval dolgozott rajta, hogy templomunkat Istennek méltó házává, szem és léleknek tetszövé tegye”.¹³ Nem sokkal később, 1913-ban a szentély mai padlózatát is sikerült elkészíteni, a fapadlózat helyébe cementlapokat raktak le, a munkálatokat két laikus testvér végezte.¹⁴ Ennek az évnek a termékei a mai harangok is, hiszen a régi, ami 1889-ből való és Segesváron öntötték, elrepedt és teljesen használhatatlanná vált. Ennek orvoslásaként két harangot rendeltek Sopronból, egy 778 és egy 227 kg-os harangot. A nagyobb harangot Szent Ferenc, a kisebb harangot Szent István első apostoli magyar király tiszteletére szentelte, illetve áldotta meg Csíszér Elek főatya 1914. május 30-án.¹⁵ Az új

⁹ HD, évszám:1910–1911.

¹⁰ A síremléket 2010-ben Babota Tibor plébános javította meg. A hívek mai napig gyertyát és virágot visznek a sírjához (saját megjegyzés).

¹¹ A tartomány őrei: P. Trefán Leonárd, tanácsosok: P. Béres Gaudenc, P. Rozsnyai Barnabás, P. Kassay Kelemen és P. Bíró Lőrinc. HD, évszám: 1911–1912.

¹² A csehországi grottai-ban, Richard Schlein műhelyében készítették az ablakokat. Vö: JAKUBINYI György: *A szentek nyomában Erdélyben*. Gyulafehérvár 2005. 25.

¹³ Vö. HD, évszám: 1911–1912.

¹⁴ A két laikus testvér Felicián és Marian testvérek. A templom szentélye így világosabb és természetesebb lett. Vö: HD, évszám 1913–1914.

¹⁵ Vö. HD, évszám 1913–1914.

harangok esztendeje mellett más szempontból is gazdagnak minősíthető ez az esztendő, hiszen a medgyesiek lelkiekben is gazdagodhattak lelkigyakorlat formájában. A legutolsó misszió 1863-ban volt, ennek érdekében missziós-lelkigyakorlatot szerveztek, ami lelkiekben való nagy növekedést eredményezett.¹⁶ A lelkigyakorlat kegyelmeit, ajándékait ekképpen jellemzik: „Igen szépnek sikerült, igazi keresztény életre vezető munkát végeztek a missziós atyák. Ezen a helyen is hálás köszönet fáradozásukért.”¹⁷ Az iskola szempontjából is kimagasló évnek számított, hiszen a magyar polgári iskolából többen átjöttek a ferencesek által működtetett hitvallásos iskolába. Annyira megszorodott a tanulók száma, hogy 1919-ben már nem volt elég ferences tanító, akik eleget tudtak volna tenni a feladatuknak, így világi tanítókat kellett alkalmazni. Ebben a tanévben több mint ötven gyerek tanul és nevelkedik a barátok istápolásával keresztény-katolikus szellemben a zárda épületében. De a virágzó iskolaélet megtöri az impériumváltás, s az azt követő törvények és rendeletek.

¹⁶ Igényes Missziós-értesítőt készítettek a Szent Bonaventúra nyomdában: 126/1914. Szöveg a következő: „Mentsd meg lelkedet, mert a lélek minden! Isten dicsőségére és a halhatatlan lelkek javára 1914. Április hó 15.-től, húsvét szerdájától, április hó 19.-ig, fehér vasárnapig SZENT MISSZIÓT rendeznek, melyre medgyesi hitközségünk minden egyes tagját szeretettel meghívjuk. Igazi keresztény életre vezető munka lesz ez, mely azt célozza, hogy az emberi méltóság és lelkiesség öntudatát fölébresszük magunkban és úgy isteni, mint emberi kötelességeink magaslataira fölemelkedhessünk. Önmagával tesz jót az, aki fontos érdekének tartja, hogy ezen szent misszió részt vegyen. A szent misszió vezetői: P. Leonárd és P. Pius ferencendi atyák lesznek. A szent misszió április hó 15.-én szerdán este 6 órakor veszi kezdetét, mely alkalommal a szent beszédek, előadások és ünnepek sorrendje közöltetni fog. Bízunk a jó lelkek megértő lelkesedésében és az Isten kegyelmében, hogy ezen napok mindnyájunk életében a lelki megújulás napjai lesznek. Ezen reményünk biztosítja a sikert! Medgyes, 1914. április hó 10.-én. A szentferencendiek.”

¹⁷ Vö. HD, évszám 1913–1914.

A ferencesek által vezetett lelkipásztori munka az 1920-as években

Az „új idők” sok nehézséget hoztak a medgyesi rendháznak. P. Trefán Leonárd¹⁸ tartományfőnök fogságba került az 1919-es Szent István ünnepén elmondott prédikációjáért, ami a szerzetesrend gördülékeny, életképes előrehaladását egy időre megbénította. A ferences iskolában belső feszültség keletkezett, amit azonban idejében sikerült leszerelni. A feszültség fő oka a laikus tanítók alkalmazásának a kérdése volt, mert az atyák közül többen úgy látták, hogy ezáltal megbomlik a tanári egység és veszélybe kerül a keresztény szellemiség. A pátereknek idejében sikerült a kérdést megoldani.

Az elkövetkező esztendő sok kihívást tartogatott: egyrészt Medgyes ipari szempontból rohamos fejlődésnek indult, 1922-ben már 15 gyár működik, ez azt is jelenti, hogy a város lakossága teljesen mássá lett. A kolostor életét ez abban érintette, hogy a ferencesek a zárdát önként kellett átadják olyan személyeknek, akik most érkeztek Medgyesre. A felszaporított gyárak, az ipari fejlődés azt eredményezte, hogy a románok nem igazán kaptak lakást, ezért jó néhány családot irányítottak a ferences kolostorba. A kolostort majdnem „szertetestelenítették”, alig maradhatt két páter, akik a szükséges lelkipásztori feladatokat ellátták. Az ipari fejlődés másrészt azért is elég furcsa volt a kevés számban maradt barátoknak, mert amolyan migráns módra érkeztek a katolikus hívek is, akikkel nem sok eredményre mentek pasztorális szempontból. Lengyel, cseh és tót hívek szép számban érkeztek ezekben az években Medgyesre. A város egyik legnagyobb és legtöbb munkaerőt befogadó ipari műhelye az Ablaküveggyár

¹⁸ A főatya nem Medgyesén él, hanem Csíksomlyóról vezeti a rendet (saját megjegyzés).

volt, ami magyar, sőt katolikus kézen volt. Ebben az évben szűnt meg a már néhányszor említett polgári iskola is, helyette egy német nyelvű iskolát céloztak meg, ami meg is valósult, jelenleg Medgyesen ez a német nyelvű iskola Stefan Ludwig Roth nevét viseli.

Az 1923 és az azt követő esztendő is sok meglepetéssel szolgált. A német hívek megsokasodása azt eredményezte, hogy német anyanyelvű ferencset kértek. A kért és kapott ferences Weloiu Konstantin atya Vajdahunyadról érkezett, nem is kis német érzelemmel. Jelenléte eleinte szerény, de később igen nagymértékben elkezdte a germanizáló tevékenységét és emiatt a zárdaiban sok félreértésre adott okot. P. Gaál Balázst azzal vádolta meg a német anyanyelvű páter, hogy nem vezeti a zárda ügyeit kellő figyelemmel és pontossággal, emiatt vizsgálatot rendeltek el és az eredmény az lett, hogy P. Gaál Balázs házfőnök nemcsak Medgyest, hanem a rendet is elhagyta. P. Weloiu Konstantin vette át a házfőnöki feladatokat, de mivel a közösség annyira megsínylette Balázs atya eltávozását, csak pár hónapig maradhatott, a rendházból később önként kérte eltávozását.¹⁹ Ez az év lelkiekben nagyon gyenge, az iskola életére is kihatott a belső feszültség, másrészt a magyar szülők előszeretettel kezdték gyerekeiket az újonnan létesített román iskolába adni, a német szülők pedig a szászok által működtetett iskolába, a ferences iskola szinte kongott az ürességtől.

Az elkövetkező évek sem hoznak túl sok reményt, bár a lelkiélet javul, karácsony és húsvét előtt többen végzik el szentgyónásaikat, azonban a városban egyre több a szocialista és kommunista, akik hallani sem akarnak a vallásról és a gyerekeik keresztény neveléséről. A német anyanyelvű hívek továbbra is elégedetlenek a székely származású ferencesekkel, ezekben az

¹⁹ Vö. HD, évszám 1923–1924.

időkb^{en} nem kapnak német anyanyelvű pátert. A hitoktatás viszont jó irányt mutat, mivel a szászok által működtetett iskolába engedélyt kapnak a ferencesek arra, hogy bejárjanak. 1925-ben a zárda nagy részét még idegen munkások uralják, akiknek a kilakoltatására némi kísérlet megtörténik, de nem túl nagy sikerrel.

Az újesztendő valóban újat hoz, 1926-ben nagy beruházást végeznek a kolostor épületén, a templomon és tornyon, sikerül teljesen újrafödni a provincia költségén. Ebben az évben az orgonát is megjavítják, sőt a szőlőskerti nyári villát is újrafestik.²⁰

Az 1927-es év lelkiekben való megújulást is jelent. P. Seress Szolán atya megérkezik Medgyesre, aki a novíciusok mestere és irányítója lesz. A rendtartomány székhelye ismét Medgyes lett. Ez az év a lelkiélet virágzásának a kezdete, megalakul a Szentkereszt hadsereg egyesület, melynek nagy bátorítója Boros Fortunát,²¹ aki többször lelkesíti beszédeivel a tagokat. Ugyancsak ennek az évnek a terméke a Mária kongregáció (különösen fiatal lányoknak a csoportja), Oltáregylet és Szentolvasó-társulat megalakulása. A rendházban szolgáló páterek gyakran, nagy készséggel indulnak el missziós útra. Ebben az évben felvállalják, hogy ellátják Sárpatákat, mivel a plébános hirtelen távozik az élők sorából, de Kőhalomba is gyakran járnak besegíteni, illetve helyettesíteni. Különösen kegyelmi esztendő ez, sikerül igazán rákészülni a következő évre is. 1928. szeptember végén megérkezik bérmlásra Erdély kimagasló nagy püspöke, Mailáth Gusztáv

²⁰ Vö. HD, évszám 1925–1926.

²¹ Boros Fortunát Zetelakán született 1895. június 3-án. A teológiát Vajdahunyadon végezte, 1911. augusztus 20-án lépett a rendbe, és 1918. június 1-jén pappá szentelték. Három kolostorban dolgozott, 1920 és 1932 közt Székelyudvarhelyen, 1932 és 1948 között Kolozsváron és 1948 és 1951 között Brassóban. 1942-ben lett tartományfőnök és hat éven át, elhurcolásáig vezette a rendet. Románia kommunista rezsimjének áldozata, 1953-ban halt meg, sírja ismeretlen.

Károly, akit a város végén dr. Stenczel Gyula polgármester fogad. A bér málkózók száma 375, a bér málás napján a püspök meglátogatja azt a négy bér málkózót is, akik kórházban vannak, és ott szolgáltatja ki a nagykorúsítás szentségét. Késő délután a püspök a temetőbe indul P. László Polikárp főatya sírjához, imával köszöni meg hűséges ferences-papjának, hogy sokszor elkísérte korábban bérmaújtára és vállalta a szónoki tisztséget.²² A püspök e tettevel nagy emberségről és igazi atyai mivoltáról tesz tanúságot. Bár püspök-látogatás volt ebben az esztendőben és a német anyanyelvű hívekkel is sikerült Mailáth püspöknek szót váltani, részükről továbbra is megmarad az elégedetlenség. Sajnos szakadás van a plébánián az említett német hívek és a ferencesek között, az egyházi adót nem akarják átadni a plébániát vezető ferenceseknek, hanem ők maguk akarnak gondoskodni olyan formában, hogy bankban akarják lekötni, melynek a célja, hogy a pénzükkel kimondottan csak a saját német gyerekeiket segítsék. A német lelkész ügye továbbra sem csitult el, kitartanak a kérésük és igénylésük mellett, de nem sok sikerrel. A háztörténetet író ferences kissé ironikusan meg is jegyzi: „a székely származású ember sosem lehet perfect deutsch”.²³

Az 1929-es esztendő az ünneplések esztendeje, a szent életű Csíszér Elek aranymisés,²⁴ a provincia is kétszáz éves, a rend számára ez különösen a hálaadás esztendeje. Az ünnepség alig ér véget és a medgyesi rendház egykori házfőnöke hazatér az Úrhoz,

²² Vö. HD, évszám 1928–1929.

²³ Vö. HD, évszám 1928–1929.

²⁴ A csíkmenasági Csedő Anna így emlékezik P. Csíszér Elek atyára: Gyónatószéket mindig száz és száz ember állta körül. Öreg korában a novíciusok prémes bundába göngyölték, s mint egy bábót, úgy tették a gyónatószékebe. Az oltárnál már alig tudott megfordulni; nagy Mária-tisztelő volt. Amikor gyémántmiséjét mondta Csíksomlyón, szülőházától a templomig az utat kék nefelejcs borította. Vö: <http://lexikon.katolikus.hu/C/Csisz%C3%A9r.html>

a medgyesiek veszteségként élik meg Kory Ottó halálát.²⁵ Így gondolnak az egykori főatyára: „a Provinciának olyan oszlopa dőlt ki, mely a reform idején és utána egészen haláláig rátermetségével, franciskánus érzésével, hivatalával állandó erős támasza volt annak. Adjon a jó Isten helyébe sok olyan embert, hogy az általa ültetett és ápolt palántákat virágzásra és gyümölcsérésre segítsék.”²⁶

A ferencesek által vezetett templomi és „plébániális” élet az 1930-as években

Aki a medgyesi egykori ferences templomot meglátogatja, rögtön annak az érzésnek a bűvkörébe kerül, hogy valamikor igényes atyák élhettek, akiknek meg volt a szép és a szent iránti érzékük. Mindez az 1930-as évnél köszönhető, kerek esztendő és az igazán nagy megvalósítások éve. A templomot a mai pompájában sikerült kifesteni, a szentélybe belépő homlokzatra egy nagyon szép freskót sikerült készíttetni, melynek témája, amint Jézus átadja a kulcsokat Péternek az apostolok jelenlétében. Herceg Ferenc marosvásárhelyi festő munkája révén a homlokzati minták ebben az évben nyerik el mai formájukat mind a szentély, mind a templomhajóban.²⁷ A Haller féle kápolna is új formát ölt. A déli kápolna új védőszentje Lisieux-i Szent Teréz lett,²⁸ a barokk oltár két oldalán a segítő szentek szobrai: Sebestyén, Xavéri Ferenc, Borromeo Károly és Rókus, az oromzatában pedig a

²⁵ P. Kory Ottó 1930-ban halt meg.

²⁶ Vö. HD, évszám 1929–1930.

²⁷ Vö. HD, évszám 1929–1930.

²⁸ Korábban a kápolna Nepomuki Szent János tiszteletére lett szentelve, de mivel ebben a kápolnában tartották a különböző plébániái csoportok találkozóit, előnyösnek tartották a ferencesek, hogy egy új szent, korban közelebb álló példa legyen a csoportok tagjai előtt.

Szentháromság látható. Sikerült elkészíteni a mai gyóntatószéket is. A templom egyedi darabja a keresztelőkút,²⁹ ami a Medárdt testvérek helyi műhelyéből került ki és tölgyfából készült. A gondnok a Medárdt testvérek egyike, a saját költségén készítteti el a kápolna padjait is.

A szenteltvíztartót Auer Ferenc római katolikus tanító cementből önteti, cseppkőszerű kidolgozásával a természetesség illúzióját akarja kelteni. Mailáth püspök különösen szíven viselte a medgyesi közösséget, két új kelyhet adományozott, a *Historia domus* írója kissé féltékenykedve meg is jegyzi, hogy az egyik annyira szép és értékes, „hogy valószínűleg P. Provinciális fogja mindig használni”.

A ferences közösség elérkezettnek látja, hogy ebben a kerek esztendőben kiadjanak, illetve útjára engedjenek egy értesítőt, ami a *Plébánia* néven jelenik meg. A lap kétnyelvű, magyar és német. A *Plébánia* című lap célja, hogy olyan hitbuzgalmi és apologetikus írásokat közöljön, melyek segítik a híveket a helyes keresztény életben, és a lelki növekedésben. Sajnos ez a kezdeményezés csak két évig tud megmaradni, gazdasági okok miatt a lapot be kellett szüntetni.

Egy különleges lelkigyakorlatra is sor kerül, időtartama nem megszokott, egy hét férfiaknak és egy hét nőknek, asszonyoknak. A téli estéken Szent Antal estét tartanak az iskolában, színdarabok, versek, irodalmi írások csomagolásában. De év vége felé az ipari élet csökken, így egyre kevesebbet áldoznak a medgyesiek a kulturális, illetve a lelki életre, mindezt a ferencesek elég lehangolóan élik meg.

A következő év (1931) lelkiekben is megelégedést hozott. Az új főatyát a dévai házból választották meg dr. Imets Károly sze-

²⁹ A keresztelő kút eredeti helye, az akkori liturgikus előírásoknak megfelelően a Szent Antal oltára előtt volt (saját megjegyzés).

mélyében, akiről így vélekedtek: „megválasztása az egész provincia közmegnyugvását és megelegettségét váltotta ki.”³⁰ Sivár gazdasági viszonyok között állította a gondviselés a rend élére. „A Jóisten áldása és kegyelme nehéz feladatai közepette mindig Vele lesz s rátermettségével és a provincia iránti ambiciózus nagy szeretetével úgy fogja kormányozni rendtartományunkat, hogy annak virágzására és előrehaladására szolgáljon. Ad multos annos.”³¹ A főatya Medgyesre jött át, és a ház múlt évi személyezete csaknem teljesen kicserélődött. A házfőnök P. Kelemen Ágoston, helyettesének P. Kovács Konrád igazgatót választották meg. P. Szakács Előd rendtartományi titkár, P. Seress Szolán újoncmester, P. Stöckl O. német káplán volt. Ebben az évben novíciusok 17-en vannak, laikus testvér 13 és 9 novícius laikus testvér.

A ferencesek lelki virágkorát éljük: hetenként kétszer gyónnak, ami rendkívüli lelkiismeretre és finom lelki tisztaságra vall. A templomi szolgálatokon nagy szerepet játszott az éneklés a zsolozsmában és a szentmiséken különböző ájtatosságokon. Az éneklésnek fokozatai voltak, ünnepélyes és egyszerű tónusban, az ünnepek méltósága szerint. Lelkiségük középpontjában a Megváltó személye iránti kegyelet áll. A Krisztust ölelő Szent Ferenc nap mint nap példa a páterek számára. Aztán átszötte áhítatukat a Boldogságos Szűz Mária iránti gyermeki tudat. A medgyesi ferences templom Mária oltalma alatt állt, lelkiségük meghatározója, a szent Szűz ünnepeit méltóságteljesen tartották meg.

Mint minden egyházközségnek, így Medgyesnek is a legnehezebb probléma az iskola. Az állam nem segítyezi a felekezeti iskolákat, a Státus csak részben tudja ezt a nagy hiányt a katolikus iskolák részére pótolni. Az iskolát viszont sikerült kibővíteni

³⁰ Vö. HD, évszám 1930–1931.

³¹ Vö. HD, évszám 1930–1931.

és ezt az évet sikerült három tanerővel és három tanteremmel megnyitni. Ez év szeptember 15-én a templomot kirabolták és az Oltáriszentséget meggyalázták, ezért engesztelő szentségimádást tartottak, melyhez a görögkatolikus hívek is csatlakoztak és egész éjszaka saját templomukban virrasztottak, sőt a templom utcájában minden ház ablakában egész éjszaka gyertya égett.³²

A lelkiélet terén most értek el a Mária kongregáció tagjai, hogy eskü alatt köteleződjenek el a Boldogságos Szűz Anya oltalma alatt. Huszonhárom lány tett fogadalmat, akiket P. Kiss Márton készített fel két év alatt.

A modern technika évének mondják a ferencesek ezt az évet, a medgyesi rendházban külön megemlékeznek arról, hogy 1931. február 12-én délután fél ötkor megszólal a Vatikáni Rádió: „Halló itt a Vatikáni Rádió!”³³ – áldást adott XI. Piusz pápa, majd francia nyelven szólalt meg és köszöntötte a világot: „az első szavak Istennek szólnak: Dicsőség a magasságban Istennek (...) a bíborosokat, pátriárkákat, az egyház magasabb elöljáróit kérem, hogy hivatalukhoz híven maradjanak meg mint Isten nyájának a pásztorai. A papságot arra kérem, hogy jó példával s imádsággal terjesszék a Megváltó országát. A hívek pedig maradjanak hűek a hithez és az egységhez.”³⁴

Ebben az évben sikerül megszervezni az első magyar napot május 8-án a Küküllő partján, ez különösen felemelő program volt a város magyarságának.³⁵

³² Vö. HD, évszám 1930–1931.

³³ Vö. HD, évszám 1930–1931.

³⁴ Vö. HD, évszám 1930–1931.

³⁵ Sajnálattal jegyzik meg a páterek, hogy el kellett jönnie egy román világnak, hogy magyar napot lehessen szervezni, hiszen a régi magyar világban szó sem volt arról, hogy képviselve legyenek a városi tanácsban. Az utcanevek is csak német nyelven voltak kiírva. Vö. HD, évszám 1930–1931.

1932. július 12 és 13. között definitórium gyűlést tartanak, melyen megtárgyalják a helyezéseket. E gyűlés értelmében Szárhegyről Medgyesre helyezik P. Bénit, de utólag a bizonytalanság légkörében Takács Imre főatya a helyezéseket újra módosítja és az említett ferences atya Désre kerül. A medgyesi rendház szomorú szívvel veszi tudomásul, hogy tüdővészben két fiatal társuk meghalt: fr. Ferenc Ernő másodéves teológus hallgató és P. Székely Szilvér.

Koronagyűlést is tartanak a kerület papsága számára. Ezt követi az egyháztanács egyhetes lelkigyakorlata. Somogyomot mint filiát Kandid atya látja el. P. Előd pedig Búzásbesenyőben szolgál. A betegeskedések nem érnek véget, P. Ágoston³⁶ házfőnök a nagyhéten gutaütést kap, ami egyre csak súlyosbodik és nagyszombaton, amikor a görögkatolikus templom harangjai megszólaltak, jelezve húsvét szent ünnepét, a házfőnök kiadta a lelkét. P. Ágoston szentségekkel megerősítve tért haza az Úrhoz. A temetést Ft. Fuchs Gusztáv kiskapusi esperes végezte a rendtartomány számos képviselőjének jelenlétében.

1933. szeptember 19-én magalakul a nőegylet, ennek a főcélja a szociális tevékenység, karácsonyra négyszáz gyerekek sikerül csomagot készíteni és több mint ötven gyermek ruhát kap. Az ajándékok előteremtésében Bohús Gyula üveggyári elnök adta több mint felét az adományoknak.³⁷ A rendház bekapcsolódik

³⁶ P. Ágoston 25 éves papságából négyet Vajdahunyadon (1908–1912) mint tanító és hitoktató, Székelyudvarhelyen házfőnök 1912–1915 (a rendházat kívülről teljesen rendbe hozta), Kolozsváron 1915–1924-ig volt, majd Marosvásárhelyen 1924–1930 és végül Medgyesen fejezte be földi életét. A rendtartománynak kétszer volt tanácsosa 1917–1922 és 1924–1927 között. Sírja a medgyesi régi katolikus temetőben van.

³⁷ Vö. HD, évszám 1933–1934.

imalánc formájában a középkori skolasztikus filozófus, Duns Scotus szentté avatásának előrehaladásába.³⁸

A ferencesek szociális és kulturális tevékenysége Medgyesen

Az *Erdélyi Lapok* 1935. április 28-i számában egy szenzációs, de reménykeltő hír jelent meg. A medgyesi magyarság ismét jelét adta élni akarásának, mert megtartotta a „Pax” Takaréék és Hitelszövetkezetnek megalakuló gyűlését, „ami a közös munkára fogja össze a város egész magyarságát felekezeti különbség nélkül.”³⁹ A szervezésben oroszlánrészt vállalt P. Trefán Timóteus ferences szerzetes, mérnöki képesítéssel és szakértelemmel szervezte meg a városnak legnagyobb részét gyári alkalmazottakból, munkásokból és iparosokból álló amolyan szociális szervezetté. Az alapító okiraton 230 tag szerepel, akik értékelik és segítik P. Timóteus elképzelését és munkáját, reménykedve egy élhetőbb jövőben. A szövetkezetben belül működött egy temetkezési egyesület is, amire igen gyakran szükség volt hajdanán is.

A „Pax” Takaréék és Hitelszövetkezet két alap gondolatra épül:⁴⁰

³⁸ Vö. HD, évszám 1933–1934.

³⁹ Vö. HD, évszám 1935–1936.

⁴⁰ A Hitelszövetkezet gondolata Bernardino de Feltre ferences szerzetesre megy vissza, aki a XV. században hasonlót alapított Olaszországban igen nagy sikerrel. Ebben az időszakban Olaszország olyan gazdasági válságnak volt a helyszíne, ami ma az egész Európát gyötri. A kölcsönt csak zálogra adták s a pénzes emberek ebből egyre nagyobb uzsorát úztek, mert nem volt olyan intézmény, ahol a kölcsönadók a kölcsönkeresőkkel találkozhattak volna. Bernardino de Feltre ferences szerzetes megteremtette az első zálogházat, melynek nem a kegyetlen uzsora volt a célja, hanem egymás megsegítése. Az első zálogházat, mely Cremonában kezdte meg működését, Mons Pietatis-nak, a kegyesség dombjának nevezte el alapítója és a korszerű alapítást rohamosan követte a többi az 1489 és 1492 között eltelt rövid idő alatt

Az egyik, hogy a szövetkezet adószai nem fizetnek kamatot a kölcsönvett pénz után. A kölcsön ezzel visszakapja eredeti természetét, ahogyan az máig érvényben van a jó szomszédok között. A kölcsön eredeti formája a megsegítés és ezt az ősi és tiszta formáját állítja vissza az új szervezet.

A másik alapgondolat, hogy a szövetkezet minden tagja, legyen az adós vagy betétes, azáltal, hogy havi tagdíjat fizet – ez akkor hat lej volt – és ezekből a tagdíjakból fizetik a fenntartási költségeket és a kamatot. A betétes nem az adóstól kapja meg az összekuporgatott pénze után járó szerény használati díjat, hanem a szövetkezetbe tömörült tagoktól, akik az induláskor 230-an voltak. A szervezés munkájában nagy érdeme volt P. Trefán Timóteus ferencesnek, aki fáradhatatlan buzgalommal gyűjtötte össze a keresztény társulatba a többségben százsz

szám szerint huszonkettő Olaszország különböző városaiban. „P. Timoteus abból az óriási szellemi és erkölcsi erőből merít, amit Assisi Szent Ferenc öröksége az emberiség számára jelent. Korszerűen és időszzerűen merít, ahogyan 450 évvel ezelőtt Bernardino de Feltre tette. A kamatmentes kölcsön, mit az ő szövetkezete tagjainak nyújtani akar, sokkal több, mint pénzbeli segítség a rászorultaknak ... nem csak annak, aki kapja, hanem mindazoknak, akik adják, hozzájárulnak havi hat lejjel, ahhoz, hogy ez a csoda lehetségessé váljék. Azt a szomjúságot oltja, mellyel ma mindnyájan önzetlen összefogásra, az áldozat készség állomásaira vágyakozunk.” (...) „kallódó embereket összefogni, hogy tudjanak egymásról s keresztény közösségnek érezzék magukat: megtanítani őket, hogy nincsenek egyedül, ha Isten akarata szerint tudnak élni, rászoktatni őket, hogy a kis vagyonuknak egy részét tekintsék mindig közvagyonnak, mint ahogy a kicsiny hangyáknak van egy közös és van egy magán gyomruk, a tárulást ezen a kézzel fogható módon az erdélyi magyar élet legfőbb törvényévé tenni, e törvény gyakorló iskolájává pedig P. Timoteus szövetkezeteit: ezeket s ezekhez hasonlatos eredményeket egészen bizonyosan el lehet érni az olyan kölcsönökkel melyeket a Pax szövetkezet fog adni megszorult, de becsületes és munkás magyar embernek. Pax magyarul békét jelent: azokban a kis társadalmi körökben, hol a küszködő emberek mögött ilyen szellem, ilyen intézmények, ilyen férfiak állnak őrt, biztosan békességet és szeretetet honol.” Vö. HD, évszám 1935–1936.

gyárváros legnagyobb részt szegény munkásokból, küszködő iparosokból, szerény vállalati alkalmazottakból álló – magyar – tagokat.

Még ebben az évben a *Pax* Takarékos és Hitelszövetkezet mintájára megalakul a Hangya (fogyasztási) szövetkezet is két üzletláncsal Csiky István házában a Pásztor utca 2. szám alatt, a második üzlet a szebeni úton az üvegyár részére. A következő év elején a harmadik üzlet 1936 januárjában özvegy Bíró Sándorné üzlethelyiségében is megnyílik. A *Domus Historia* írója megjegyzi az új kezdeményezésekkel kapcsolatban: „vezetői kell legyünk a magyarságnak anyagi és gazdasági érdekeit illetően is. Ha anyagilag s gazdaságilag jól fejlődik népünk, lelkiileg, hit, vallás és erkölcs szempontjából is inkább kezünkben tarthatjuk őket. Ez az Úr szőlőjének a területe.”⁴¹

Bár a gazdasági életre is törekedtek odafigyelni a ferencesek, nem hanyagolták el a lelkieket, bérmálási ünnepségre készültek elő, összesen 632-en, Somogyomból 38-an. Mivel az utolsó bérmálás 1928-ban volt, a szertartást a nagyszámú résztvevő miatt az iskola udvarán tartották. A bérmálást követően – pünkösdi környékén – a közösség vendége volt Casulo András apostoli nuncius Bukarestből.⁴²

1937-ben száznál több magyar katolikus gyerek van az iskolában, de vannak gyerekek, akiket át kellett engedni a polgári iskolába. Az 1937-es évnek gyümölcse a somogyomi kultúrotthon. Egy tíz méter hosszú és hat méter széles terem. „Költségekbe az egyházmegyei Tanácstól kaptunk ötezer lej hozzájárulást. A református testvéreinkkel nem sikerült összefogni s együttes erővel felépíteni s ezért a római katolikus kultúrháznak építettük

⁴¹ Vö. HD, évszám 1935–1936.

⁴² Vö. HD, évszám 1936–1937.

a saját telkünkön. Adja Isten, hogy valóban minden oldalú kultúrát szolgáljon”.⁴³

Egy érdekvédelmi szervezetnek nem lehet nagyobb eredménye, mint az anyanyelvi oktatás újabb bástyája, a ferencesek újabb fellegvárat törekedtek felépíteni. Hiszen önazonosságot, kultúrát, hagyományt csak önálló magyar oktatási intézményben lehet ápolni, ahol a felnövekvő nemzedékek jó körülmények között, jól felkészült pedagógusok irányítása alatt végezhetik tanulmányaikat.

Az 1938-as év legnagyobb megvalósítása az iskolaépítés, illetve a bővítés gondolata, annak előkészítése és kivitelezése. Az 1937-38-as tanév végén a ferences atyák rögtön nekifogtak az iskola bővítéséhez. Az első adományt a főatya adta, igaz kölcsön formájában, de az ötezer lej érték nagyon kellett az induláshoz. Az Egyházmegyei Tanács Adorján Károly főtanfelügyelő jóvoltából szintén négyezer lejt adományozott. Az Üveggyár elnöke is segítségére sietett a ferencesek törekvésének tizenötezer lejjel és 144 m² üveggel. Az egyháztanácsosok közül Kajlik Sándor tizenkétezer lejt gyűjtött. A darlaci báró család is tízezer lejt adományozott, mivel a munkálatok végén az anyagiak gondot kezdtek jelenteni, az Egyházmegyei Tanács harmincötezer lejt bocsátott az építkezés befejezésére. Az iskolaépület tervrajzát Fazakas János építőmester készítette, az épület építését a somogyomi kőművesek kivitelezték. Négy tanerőről öt tanerőre sikerült növelni az iskolai személyzetet. A nyári munkálatok után ősszel sikerült az új iskolaépületet befejezni, felszentelni és elindítani.⁴⁴

⁴³ Vö. HD, évszám 1937–1938.

⁴⁴ Vö. HD, évszám 1937–1938.

A ferencesek lelkipásztori munkája Medgyesen az 1940-as években

Az 1938-as házszentelés leírásában érdekes és említésre méltó a ferencesek aggodalma: „az idén is négy páter végezte a szokásos házszentelést. A családok látogatása feltétlenül szükséges, mert úgy lutheránus, mint református részről nagy vadászatokat rendeznek híveinkbe. A lutheránus vadászat többé-kevésbé sikerül, mert német katolikusaink vallást illetőleg nagyon gyenge lábon állnak. Majdnem minden lutheránus vegyes házasságban élnek, az ők társaságukban forognak, s így az Egyháztól elhúlnak, sőt elfordulnak. Református részről pedig a vegyes házasságban élőket fenyegeti veszély, mert az ördög, mint ordító oroszlán jár körül keresvén kit nyeljen el. Valóságos vadászatokat rendez, hogy a reverzálist adni akaró ifjakat lebeszélje, mieinket pedig a maga részére rávegye. Ezt hallottuk, láttuk és tapasztaltuk. Résen lenni tehát!”⁴⁵

Ennek az évnek a nagy lelki programjai között is a lelkigyakorlatok megvalósítását találjuk: Szent Ferenc ünnepe előtt, Árpád-házi Szent Erzsébet ünnepére, nagybőjt végén, a Szent Antal és Jézus Szíve ünnepére is kilencedeket tartottak.

A következő év legmegrázóbb történése, hogy 1939. október 20-án a zárdában házkutatást tartottak és Vitális Sándor ferences főatyát hadbírószág elé állították, de kilenc heti vizsgálati fogás után elengedték.⁴⁶ A rendet, és különösen a medgyesi ház békéjét, ez igen megzavarta. Előjelként élték meg, önmagukat lélekben készítik egy esedékes üldözésre, amire készségesen igent mondanak már most előre. Ez év végén és a következő év elején a tél igen kemény és nagy szegénység lesz úrrá az embereken. A

⁴⁵ Vö. HD, évszám 1938–1939.

⁴⁶ Vö. HD, évszám 1939–1940.

nehézségeket látva P. Seress Szolán atya tenni akarását fejezi ki, először ötletként veti fel egy esedékes napközi otthon létrehozását, aztán látva ennek fontosságát, a rend bátorítását is megkapja, és délutáni programba nyúlóan sikerül beindítani, többnyire a rend költségén a napközi-programot. Ezt a kezdeményezést Márton Áron püspök is támogatja, nemcsak atyai áldásával, hanem anyagiakkal is.⁴⁷

1940-ben Magyarország a trianoni békeszerződés értelmében elvesztett területeinek egyes részeit visszakapta Romániától. A 2. bécsi döntés nehézségei, hogy tizenhárom rendház Magyarországhoz, és szintén tizenhárom rendház Romániához került. Medgyes a Romániában maradtak közé esett. Így a rendház most teljesen laikus testvérek nélkül maradt. A főatya, P. Sándor Vitális tovább kormányzott, de most már magyar részről. Viszont elrendelte, hogy mindenki maradjon abban a házban, ahol a bécsi döntés találta. A román részen maradtaknak – különösen a medgyesi házban – P. Seress Szolán atyát és P. Kristó Xavért bízta meg, hogy neki engedelmeskedve segítsenek a fegyelmet fenntartani, amíg lehet. Ezekben a kilátástalan időkben az iskolaélet – százhetven gyermekkel – októberben kezdődött el P. Kandid iskolaigazgató és Gellért Aranka tanítónő vezetésével.

Ennek az évnek másik szomorú ténye, hogy az Üveggyárban működött egy kápolna 1934 óta, de mivel megérkeztek a német katonák, a kápolnát fel kellett számolni és teljesen megszüntették a misézést is ebben az új lakónegyedben. Az elkövetkező években elkezdődnek a házkutatások, a Siguranțára való behívások és a feszültségek.⁴⁸

⁴⁷ Vö. HD, évszám 1939–1940.

⁴⁸ Vö. HD, évszám 1940–1941.

A nehézségek ugyan jelen vannak, de a ferencesek megtesznek mindent, hogy az emberek életét segítsék és szolgálják. Szolán atya vezetésével megalakul a *Szent Antal Otthon* 1941-ben mint szegény gondozó egyesület, melynek tagja minden katolikus ember.⁴⁹

1945-ben Boros Fortunát főatya vezetésével sikerült a rendtartományt újra egyesíteni. A rend élete változások és kihívás előtt áll.⁵⁰

A nehéz időkről elég homályosan P. Seress Szolán 1948. június 30-án a *Domus historia* lapjaira a következőket jegyzi le, amolyan utolsó gondolatként: „1898–1948. Ötvenedik provinciánk újjászületésének ideje. A megreformált provincia ötven éves, mint én, egyszerre születtünk, egymás szerelmesei lettünk, (...) szeretetből utolsó csepp-véremig a provinciát akarom hűségesen szolgálni, mint igazi ferences, kisebb testvér.”⁵¹

⁴⁹ Vö. HD, évszám 1941–1942.

⁵⁰ Vö. HD, évszám 1945–1946.

⁵¹ Vö. HD, évszám 1947–1948.